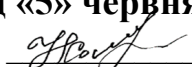

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії**

**ЕВОЛЮЦІЯ ЕРОТИЧНОГО ДИСКУРСУ В СУЧАСНІЙ ЯПОНСЬКІЙ
ЛІТЕРАТУРІ**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми
**«Японська мова і література та переклад,
англійська мова»»,**
спеціальність – 035.069 Східні мови та
літератури (переклад включно), перша-
японська
Юлія Юріївна ПОЧЕЧУН
Науковий керівник:
к. філол. н., доц. Юлія КУЗЬМЕНКО

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
протокол №14 від «5» червня 2024 року
завідувач кафедри
д.філол.н, доц. Наталя ІСАЄВА

КИЇВ
2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕРОТИКИ В ЛІТЕРАТУРІ	6
Висновки до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2. ВИЗНАЧЕННЯ ЕРОТИКИ В КОНТЕКСТІ ЯПОНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ..	16
2.1 Зародження та еволюція японської еротичної літератури від давнини до сьогодення	17
2.2 Вплив традиційної естетики на сучасну еротичну літературу	27
Висновки до розділу 2	31
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ЯПОНСЬКІЙ ЕРОТИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	33
Висновки до розділу 3	43
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46

ВСТУП

Сексуальність є невід'ємною частиною людського досвіду і суттєво впливає на всі аспекти життя, охоплює не лише фізичні аспекти, а й психологічні, емоційні, культурні та соціальні. У сучасному світі сексуальність значно впливає на міжособистісні стосунки, особистісну ідентичність, а також на суспільні норми і правила. Аналізуючи історичний розвиток сексуальності, можна прослідкувати, як у різні епохи змінювалося ставлення до сексуальних практик і норм. Ранні дослідники сексуальності (19 - початку 20 ст.) часто зосереджувалися на зборі емпіричних даних про сексуальні практики, однак вони зазвичай не враховували соціальні та історичні контексти, тому сучасні дослідники намагаються виправити цей недолік, виконуючи комплексні аналізи соціальних умов і історичних обставин. У сучасному світі питання сексуальних прав набувають все більшого значення, стають частиною політичних, економічних і цивільних прав, що визнаються на міжнародному рівні [9]. Численні соціальні рухи використовують дискурси сексуальних прав для легітимізації своїх зусиль на місцевому рівні і для зв'язку з міжнародними ініціативами. До них можуть входити жіночі групи, ЛГБТКІА+ організації та профспілки секс-працівників у різних країнах. Наприклад, у Бразилії, Південній Африці, Індії та Мексиці ці рухи працюють над підвищенням обізнаності про сексуальні права і зміну соціальних норм щодо сексуальності.

Подібні зміни у сприйнятті та висвітленні сексуальності можна побачити і в літературі. Японська література, зокрема, відома своєю здатністю органічно поєднувати традиції та сучасність, досліджуючи різні аспекти людських відносин та емоцій. Однією з тем, що привертає значну увагу як дослідників, так і читачів, є еротика. У японській культурі еротика має глибоке історичне коріння, яке сягає давніх літературних творів та мистецтва. Водночас, сучасна японська література демонструє нові тенденції у висвітленні еротичних тем, що відображають зміни в суспільстві та ставленні до сексуальності.

Дане дослідження зосереджується на визначенні еротики в контексті японської літератури, аналізуючи як традиційні, так і сучасні твори. Особлива

увага приділяється сучасним тенденціям в японській еротичній літературі, зокрема, дослідженню гомоеротизму, який раніше залишався на периферії літературного процесу, сьогодні все частіше стає об'єктом художнього осмислення, відкриваючи нові перспективи для розуміння японської культури та літературної традиції. Це дослідження прагне розкрити, як сучасні японські автори зображують еротичні відносини, які соціальні та культурні фактори впливають на ці зображення, і які нові тенденції формуються в цьому контексті.

Актуальність: дослідження еволюції еротичного дискурсу в сучасній японській літературі є важливим для розуміння змін у суспільних і культурних нормах Японії, особливо в контексті глобальних дискусій про сексуальність, права ЛГБТКІА+ спільноти та свободу вираження. Аналіз сучасної еротичної літератури дозволяє краще зрозуміти ставлення японського суспільства до сексуальності та гендерних питань, а також вплив цих ставлень на літературні твори. Аналіз гомоеротичних елементів, зокрема, допомагає вивчити інтеграцію різних сексуальних орієнтацій та ідентичностей у культурний контекст.

Мета дослідження: комплексне вивчення соціокультурних, естетичних та літературних аспектів, що впливають на формування та сприйняття еротичних мотивів у сучасній японській літературі, та аналіз сучасних тенденцій у цьому жанрі.

Для досягнення зазначеної мети необхідно виконати **такі завдання:**

1. Проаналізувати розвиток японської еротичної літератури від давнини до сучасності;
2. Вивчити вплив західної культури та соціальних змін на еротичний дискурс японської літератури з давніх часів до сучасних.
3. Дослідити різні жанри еротичної літератури;
4. Аналіз репрезентації гомосексуальних стосунків у сучасних літературних творах;
5. Розглянути питання цензури та суспільних табу щодо еротичної літератури в Японії впродовж різних періодів;

6. З'ясувати символічні та соціально-комунікативні аспекти еротичної культури японців.

Об'єкт дослідження: специфіка розвитку та трансформації еротичного дискурсу в творчості японських письменників.

Предмет дослідження: еротичні мотиви у творах Йосано Акіко, Едогава Рампо, Ю:ко Цушіма, Йошінага Фумі та Нацуо Кіріно.

Методи дослідження: культурно-історичний, історико-літературний, дискурсивний аналіз.

Практичне значення роботи полягає у створенні матеріалу, що може бути використаний у курсах з сучасної японської літератури, в наукових працях і навчально-методичних посібниках з японського літературознавства тощо.

Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків проведеного дослідження, списку використаних джерел та додатків.

Робота складається зі вступу, 50 сторінок, трьох розділів, висновків проведеного дослідження та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕРОТИКИ В ЛІТЕРАТУРІ

Еротична література має значний вплив на формування уявлень про сексуальність, може служити засобом самовираження, дослідження власної сексуальності і підвищення сексуальної обізнаності. Через еротичну літературу люди можуть вивчати різноманітні сексуальні практики і фантазії, що сприяє більш відкритому і здоровому ставленню до сексуальності. У своїй науковій праці «Еротика в українській літературі: від І. Котляревського до А. Любки» Маланій О. О., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки, досліджуючи донедавна табуований еротичний дискурс у вітчизняній літературі, наводить такі думки науковців, дослідників та письменників стосовно еротики в літературі: Галина Пагутяк: «Еротичне в літературі – це не епізод, не сцена, де описують інтимну близькість, а пронизаний чуттєвістю текст...» [3, с. 5], Микола Махній: «Найдавніші відомості про виникнення кохання, осмислення його природи дає антична міфологія, де вперше у розпливчастих магічних уявленнях та відповідних культурах поступово народжувались ідеї про всезагальну силу, що лежить в основі життя, яка й сама за своїм змістом є цим життям. У Стародавній Греції цю силу називали Еросом. Він з'явився ще задовго до богів і був єдиною основою впорядкування і процвітання світу. У найдавніших джерелах Ерос, також Ерот – могутня світова сила, владне космічне начало, в образі якого грайлива любовна енергія зливається з могутністю світових стихій» [3, с. 6]. Олександр Бойченко: «Про складність любовної, так би мовити, галузі життя по-науковому розмірковували ще античні греки. Різновидів любові, не рахуючи гібридних, у них було щонайменше чотири: ерос, сторге, агапе і філія. І що цікаво: Платон, який, мабуть, найбільше з-поміж грецьких філософів переймався питанням здорового, на його думку, еротизму, найчистішою, найпіднесенішою і найбожественнішою – тобто власне платонічною – любов'ю вважав саме філію» [3, с. 9].

У цьому контексті хочемо звернути увагу на розмежування між еротикою та порнографією, яке іноді може бути нечітким. Обидва жанри стосуються зображення сексуальності, проте роблять це різними способами, що впливає на їхнє сприйняття та значення. Еротична література, зокрема твори таких авторів, як Аннаїс Нін, часто акцентує на естетичному представленні сексуальності, поєднуючи її з емоціями та психологічним досвідом персонажів. Порнографія ж спрямована на пряме сексуальне збудження, зазвичай не приділяючи уваги естетичній або емоційній складовій. Написання еротичних текстів вимагає від автора особливої уваги до деталей, чуттєвості та емоцій. Автор повинен бути здатним передати ці елементи таким чином, щоб вони зберігали художню цінність. Сексуальність є важливим аспектом культурних норм, які впливають на те, як створюються та сприймаються еротичні тексти. Вона може відображати культурні тенденції та впливати на стиль і характер літературних творів [24]. Еротика визначається як радикально внутрішній досвід, який включає особистісне переживання меж між заборонами та їх порушенням. Французький філософ Жорж Батай у своїх працях про еротизм зазначає, що еротичний досвід не є чимось невимовним; навпаки, він може бути виражений через мову, яка передає внутрішні операції еротичного почуття. Через літературу еротичний досвід можна передати таким чином, що читач відчує його як свій власний внутрішній досвід. Еротика може також бути способом вираження та дослідження ідентичності, дозволяє досліджувати межі між нормами та їх порушенням, що може відображати внутрішні конфлікти та питання самопізнання. Відтак, еротичний досвід може бути різноманітним, залежно від індивідуальних уявлень про сексуальність і мораль [28].

Еротичну літературу можна вважати одним із найстаріших і найсуперечливіших жанрів у світовій літературі. Її корені сягають давніх часів, коли людські почуття, пристрасті та інстинкти вперше почали знаходити відображення у письмових текстах. Від античних поем і середньовічних романів до сучасних романів і коротких історій, еротична література завжди мала

особливе місце в культурному просторі, водночас викликаючи інтерес і суспільне неприйняття.

Метою еротичної літератури є зображення інтимних і сексуальних аспектів людського життя, прояви яких варіюються від тонких натяків і емоційних описів до відвертих і детальних сцен. Незважаючи на неоднозначність сприйняття, цей жанр відіграє важливу роль у вивченні та вираженні людської сексуальності, почуттів і міжособистісних стосунків.

Історія еротичної літератури налічує безліч етапів і трансформацій. У різні епохи та в різних культурах еротичні тексти зазнавали як піднесення і популяризації, так і цензури та заборон. Наприклад, античні тексти, такі як «Сатирикон» Петронія та «Метаморфози» Апулея [23], містили відкриті описи сексуальних сцен. У середньовічній Європі еротичні мотиви також знаходили своє відображення в любовних поемах і лицарських романах.

У період Відродження і Просвітництва інтерес до еротики в літературі знову зріс, що знайшло своє відображення в творах таких авторів, як П'єр Луї та Маркіз де Сад. З 19 століття еротична література починає набувати більш вираженого характеру, з'являються спеціалізовані видання та автори, що присвячують свої твори виключно цьому жанру [11].

У своїй книзі «Історія сексуальності» [12] французький історик і філософ Мішель Фуко пропонує розлогий аналіз соціального та наукового дискурсу про сексуальність, зокрема еротичну, від 17 століття до сучасності. Автор підходить до теми через призму влади, показуючи, як різні механізми управління впливали на формування та еволюцію сексуальних практик та ідентичностей. 17 століття стало початком епохи репресій, західні суспільства почали контролювати сексуальність, використовуючи цензуру. Секс став забороненою темою, і будь-які згадки про нього суворо регулювалися. Проте, замість простого пригнічення, цей процес призвів до активізації розмов про секс, але під пильним наглядом влади. Еротика в цей час розглядалася як щось, що потребує контролю і управління, а не просто замовчування. У 18 столітті відбулося значне зміщення у підході до сексуальності. Замість загальної теорії еротичного виникають

аналізи, класифікації та кількісні дослідження. Влада починає заохочувати розмови про секс, але тепер ці розмови підпорядковані розуму та науці. В цей час з'являються перші наукові підходи до вивчення еротики, які намагаються виправдати своє існування через обґрунтування моралі та раціональності. Кінець 18 століття - 19 століття характеризується появою медичного підходу до сексуальності. Виникає цілий світ «збочень», які тепер підпадають під класифікацію та контроль медичних установ. Цей період відзначається початком систематичного вивчення еротики за допомогою медичних і наукових методів. У 20 століття влада не виключає сексуальність з суспільного життя, а навпаки, інтегрує її, визначаючи її різновиди та структури через системи задоволення та влади, що взаємно підсилюють одне одного. Таким чином, аналіз еротики у книзі «Історія сексуальності» Мішеля Фуко показує складний процес перетворення сексуальності під впливом соціальних та наукових дискурсів у західних суспільствах.

Річард Шустерман у своїй роботі «Азійське мистецтво еротики та питання сексуальної естетики» [15] досліджує естетичні аспекти еротики в літературі Азії, зосереджуючись на китайських та індійських текстах. У праці автор порівнює еротичну культуру із західними уявленнями про сексуальність, а також аналізує теорії французького історика Мішеля Фуко щодо сексуальної естетики. Керуючись науковими працями Роберта ван Гюліка, нідерландського письменника та сходознавця, автор доходить до висновку про те, що в китайській культурі сексуальне задоволення розглядалось не лише як особисте благо, але і як важливий елемент суспільного здоров'я та управління домогосподарством. Сексуальні практики в цих текстах описуються як засіб регулювання тіла та розуму, що веде до гармонії та здоров'я. Наприклад, у документах династії Хань (202 року до н. е. по 220 рік н. е.) зазначається, що сексуальне задоволення слід використовувати для регулювання всіх людських справ. Ці тексти спрямовані на ритуальне формування правил еротичних мистецтв, які регулюють і вдосконалюють тіло, розум і характер через практику сексуальних взаємодій. Літературні твори Китаю часто зображують сексуальність у контексті більш

широкої філософії та естетики. Наприклад, класичні китайські романи, такі як «Сон у червоному теремі» Цао Сюеціня, часто включають детальні описи інтимних стосунків між персонажами, підкреслюючи красу і гармонію людського тіла та емоційних зв'язків. Ці твори не просто зображують сексуальні акти, але й досліджують їх значення в контексті людських почуттів і суспільних норм.

Другим важливим аспектом дослідження Шустермана є індійські еротичні тексти, такі як «Камасутра», «Кока Шастра» та «Ананга Ранга». Ці тексти детально описують різні аспекти сексуальної взаємодії, включаючи техніки обіймів, поцілунків, подряпин, укусів та різних позицій коїтусу. Автор дослідження звертає увагу на те, як ці тексти вплинули не лише на літературні зображення любові, але і на скульптурні зображення сексуального єднання в середньовічних індійських храмах, таких як Конарк та Кхаджурахо.

Для глибшого розуміння азійських еротичних мистецтв Шустерман звертається до теорій Мішеля Фуко, зокрема до його роботи «Історія сексуальності». Фуко використовує азійські еротичні мистецтва для демонстрації альтернативи сучасній західній «тишій сексуальності» тощо. На відміну від західних поглядів стосовно сексуальності з більш віддаленими, медикалізованими підходами, азійські еротичні мистецтва підкреслюють задоволення як основний елемент сексуальних практик.

Серед вітчизняних дослідників еволюції еротичної культури зазначимо Марію Маєрчик та її працю «Історіографія досліджень сороміцького фольклору в Європі та Північній Америці (1920—2020)» [2]. Авторка пропонує аналіз розвитку досліджень еротичного фольклору, зосереджуючи увагу на ключових періодах і підходах до вивчення. Перший етап досліджень сороміцького фольклору припадає на 1920-1930-ті роки. У цей період дослідження в слов'янських країнах, таких як Болгарія, Сербія, Україна та Чехія характеризуються медико-соціологічним підходом, феномен еротичного в творчості намагалися зрозуміти через призму медичних та соціальних наук. Вони

часто були спрямовані на вивчення сексуальної поведінки та її вплив на суспільство.

Наступний значущий період досліджень припадає на 1960-1970-ті роки, коли науковці, такі як Франк Гофман та Гершон Легман, почали застосовувати психоаналітичні підходи, також суттєвий вплив мали теорії Зигмунда Фрейда та його послідовників, які намагалися пояснити жагу до еротичного через підсвідомі процеси та символіку сексуальності.

У 1980-2000-ті роки Фрідріх Краус та інші науковці зосередилися на структурно-семантичних дослідженнях еротики у творчості, здебільшого зосереджувалися на слов'янському фольклорі, включно з українським, і намагалися виявити глибинні значення та функції еротичних мотивів у традиційній культурі.

Останній описаний період, що охоплює початок 2000-х років до теперішнього часу, характеризується пошуком нових методологій. Українські науковці активно публікують нові праці, намагаючись застосувати різні підходи та методи для аналізу. Було видано кілька важливих збірок і досліджень, які значно розширили розуміння еротичних мотивів у фольклорі та культурі. Збірка «Українські сороміцькі пісні», упорядкована Михайлом Красиковим, та «Бандурка» Миколи Сулими зіткнулися з певним суспільним острахом, про що свідчить, наприклад, коментар від друкарні на останній сторінці збірника Сулими: «друкарня не несе відповідальності за зміст видання» [2]. Публікація «Бандурка» містила еротичні елементи, які використовували у своїй творчості українські письменники, зокрема Тарас Шевченко, Микола Гоголь, Іван Франко та інші. Ці збірки стали важливим джерелом для подальших досліджень. Робота Марії Маєрчик «Історіографія досліджень сороміцького фольклору в Європі та Північній Америці» демонструє, як з медико-соціологічних та психоаналітичних підходів першої половини 20 століття дослідження еволюціонували до структурно-семантичних аналізів у 1980-2000-х роках, а згодом і до сучасного методологічного пошуку.

Дослідження еротики в літературі через призму буддійської традиції дозволяє побачити, як культурні та релігійні контексти впливають на

трактування сексуальності. У буддійській літературі, як праці Нагарджуна, Шантідеви чи Ар'ядеви, секс і бажання часто зображуються як джерела страждань, які потребують подолання через духовні практики. Цей підхід може суттєво відрізнитися від західних уявлень про еротику, але він надає розуміння того, як різні культури інтегрують сексуальність у свої філософські та літературні традиції. У книзі Хосе Ігнасіо Кабесона «Сексуальність у класичному буддизмі Південної Азії» [20] стверджує, що буддійська література розглядає секс не лише як фізичну або емоційну взаємодію, але й як частину космологічного процесу та ділить еротичні оповідання на темпоральні та просторові контексти. Темпоральні міфи описують, як людство через жадібність втратило свою природну люмінесценцію, набуваючи все більше матеріальних і фізичних потреб. У таких текстах сексуальність зображується як форма задоволення, яка має тимчасовий і часто негативний вплив на людину. У просторових контекстах сексуальна активність розглядається у взаємозв'язку з різними буддійськими сферами існування. Буддійська космологія передбачає існування різних світів, кожен з яких має свої особливості та рівень моральної чистоти. Вищі світи, такі як сфери богів (девів), асоціюються з більш піднесеними та витонченими формами задоволення, включаючи сексуальне. У цих сферах сексуальність може бути символом божественної насолоди та творчої енергії. Нижчі світи, такі як сфери голодних духів (претів) і мешканців пекла (нараків), зображуються як місця, де сексуальність асоціюється з кармічними наслідками гріхів і стражданнями.

Крім космологічних і міфологічних аспектів, Кабесон аналізує буддійські тексти, які розглядають бажання і сексуальність з психологічної та філософської точки зору. Сексуальне бажання в буддизмі розглядається як прагнення до тілесного задоволення, яке може бути автоеротичним або направленим на іншу людину. Кабесон виділяє п'ять основних буддійських поглядів на бажання: виникнення бажання при контакті з привабливим об'єктом, хибне уявлення про об'єкт бажання, прив'язаність розуму до об'єкта, прагнення до володіння об'єктом і нездатність бажання приносити тривале щастя.

Щодо еволюції гомоеротичної літератури, то вона має довгу історію, яка сягає корінням у давні цивілізації. Як зазначає автор статті «Коротка історія західного гомосексуалізму» Гейл Зів [40], гомосексуальність була поширена в західному суспільстві ще з часів Давньої Греції. Зокрема, античні греки вважали гомосексуальні стосунки буденною частиною життя, хоча вони мали свої специфічні соціальні норми та обмеження. Наприклад, гомоеротичні стосунки були прийнятні між «безбородими» юнаками та старшими чоловіками, де старший партнер мав займати домінуючу позицію. Філософи, такі як Платон, значно вплинули на розвиток гомоеротичної літератури. У своїх діалогах, таких як «Симпосій», Платон обговорював природу любові та її форми. У «Симпосії» він аргументує, що гомосексуальна любов може бути джерелом великої духовної і моральної піднесеності. Платон також вказував, що гомосексуальні стосунки можуть сприяти формуванню міцних дружніх зв'язків і піднесених ідей [40, с.2]. Грецькі драматурги, такі як Есхіл, Софокл, і Арістофан, включали гомоеротичні теми у свої твори. Наприклад, п'єси Арістофана, такі як «Хмари», містили комічні елементи, що висміювали та одночасно відзначали гомосексуальні стосунки. Трагедії, з іншого боку, іноді зображували гомосексуальні стосунки як частину більш широких соціальних і моральних конфліктів. Загалом, гомоеротична література античної Греції була важливим компонентом культурного та інтелектуального життя, відображаючи складність і багатогранність соціальних відносин у цьому суспільстві.

Римська культура теж мала свої особливості щодо гомосексуальності. Хоча гомоеротичні стосунки були прийнятними, вони теж мали свої обмеження. Наприклад, римляни засуджували чоловіків, які приймали пасивну роль у сексуальному акті, але водночас толерували подібні відносини між вільними чоловіками та рабами, адже «для рабів немає нічого ганебного в тому, щоб робити те, що накаже господар».

З розповсюдженням християнства в Римській імперії змінилися і погляди на гомосексуальність, воно принесло з собою стародавні єврейські упередження

проти квір-зв'язків, що призвело до її криміналізації в 533 році за правління імператора Юстиніана, який карав винних кастрацією.

В епоху раннього Середньовіччя гомосексуальність не переслідувалася настільки жорстоко, як у пізніші періоди. У період «малого Відродження» 12 століття спостерігався певний сплеск толерантності до гомосексуальності, з'являються латинські поеми про коханця Зевса - Ганімеда. Проте це був лише короткий період, який швидко змінився з посиленням впливу християнських догм, особливо через філософа Томи Аквінського [4], який назвав гомосексуальність «найбільшим гріхом серед усіх видів розпусти».

У пізньому Середньовіччі інквізиція активно переслідувала людей за злочин гомосексуальності на рівні з єретиками. В Італії відкривали муніципальні борделі з метою відвернути чоловіків від гомосексуальних потягів, а в деяких містах навіть карали на смерть за содомію, себто девіантну сексуальну поведінку.

Гомоеротична література, як і гомосексуальність загалом, зазнала значних змін у ставленні суспільства протягом історії. Від прийняття у давніх цивілізаціях до жорстокого переслідування у середньовічній Європі, розвиток гомоеротичної літератури відображає ці суспільні зрушення. Сучасне західне суспільство, хоча і не повернулося до рівня толерантності дохристиянського періоду, все ж значно відступило від жорстоких середньовічних переслідувань [31].

Висновки до розділу 1

У першому розділі ми розглядаємо різноманітні теоретичні підходи до дослідження еротики в літературі, що дозволяють комплексно зрозуміти жанр. Культурно-історичний підхід розглядає вплив епох і культур на зображення сексуальності в літературі. Наприклад, Маланій О. О. наводить погляди на античну міфологію та вплив античних уявлень про Ерос на сучасну літературу. Такий підхід дозволяє простежити еволюцію еротичних мотивів від давніх часів до сучасності, від античних текстів до робіт Відродження і Просвітництва. Філософсько-естетичний підхід був представлений роботами Жоржа Батая, який розглядає еротика як внутрішній досвід, що може бути виражений через мову і літературу. Річард Шустерман досліджує естетичні аспекти еротики в азійських текстах, підкреслюючи культурні відмінності у сприйнятті сексуальності. Такий підхід підкреслює важливість естетичних і художніх аспектів у зображенні еротичних сцен. Мішель Фуко у своїй "Історії сексуальності" аналізує, як різні механізми влади впливали на формування сексуальних практик і ідентичностей. Він показує, як еротика еволюціонувала під впливом соціальних і наукових дискурсів. Марія Маєрчик також досліджує еволюцію еротичної культури через призму соціокультурних змін у дослідженнях сороміцького фольклору. Ми також розглянули теорії психоаналізу для дослідження еротичних мотивів у літературі. Теорії Зигмунда Фрейда та його послідовників були значним чином використані для пояснення сексуальних символів і підсвідомих процесів, що проявляються в еротичній літературі. Психоаналітичні методи дозволяють виявити глибинні психологічні значення еротичних текстів та їхній вплив на читачів. Інший підхід застосовує медичні та соціологічні теорії для аналізу еротики в літературі. Він був особливо популярний у дослідженнях 1920-1930-х років, коли намагалися зрозуміти еротичну творчість через призму медичних і соціальних наук.

РОЗДІЛ 2. ВИЗНАЧЕННЯ ЕРОТИКИ В КОНТЕКСТІ ЯПОНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Образ Японії як країни з незрозумілою, відштовхуючою чи навіть збоченою сексуальністю, просочувався до іноземців століттями. У шістнадцятому столітті португальський католицький священик Луїш Фроїш, прибувши до Японії, фіксував свої спостереження де, серед інших незвичних аспектів життя японців, здивування викликало ставлення до цноти, не як до достоїнства чи чесноти, що було прямо протилежним від бачення єзуїтів. Тобто, у той час, коли в Європі найвищою цінністю жінки вважалася її цнотливість, у феодальній Японії її відсутність жодним чином не применшувала честі жінки й не було перешкодою для укладання шлюбу [27]. У сімнадцятому столітті Франсуа Карон, перша особа французького походження в Японії, у своїй книзі «Опис Могутнього Королівства Японії» був приголомшений поширеністю гомосексуальних зв'язків між чоловіками, содомією та ганебною поведінкою [17]. Коммодор військово-морського флоту США Метью Пері, який посприяв підписанню Канагавського договору з японцями та початку торгівлі між Японією та Заходом, вперше зустрів японців у середині дев'ятнадцятого століття та висловив обурення, коли дізнався, що чоловіки та жінки безсоромно купалися разом оголеними.

Навіть сьогодні можемо спостерігати викривлене уявлення деяких людей про японську культуру, пов'язуючи її з «дивними» сексуальними практиками [27]. На це може впливати низка факторів, наприклад, комерціалізація сексуальності, що сприяє формуванню образу Японії як країни з гіперсексуалізованою культурою і викликає враження про вседозволеність у японському суспільстві, що насправді є перебільшеним відображенням комерційних аспектів, таких як порноіндустрія та еротична культура. Це лише поверхневий шар, який не відображає реальну глибину і складність японських сексуальних відносин та норм. Впливають і культурні відмінності – іноді сексуальну поведінку японців можуть сприймати через призму власних норм чи стереотипів, не враховуючи специфіку культурних відмінностей [5].

2.1 Зародження та еволюція японської еротичної літератури від давнини до сьогодення

Японська еротична література пройшла довгий шлях від давніх міфів до сучасних творів, постійно змінюючись і відображаючи еволюцію японського суспільства та культури. В японській культурі термін エロティック /еротікку/ вперше з'являється у 1920-х роках [47, с.4]. У словнику «現代日用新語辞典» (1920) зазначалося, що слово перекладалося як 恋愛的 /ренайтекі/ (любовний). Можемо зробити висновок, що спочатку слово асоціювалося з романтикою і любовними стосунками, а не на пряму із сексуальністю. З початком періоду Шьова (1926-1989), за даними словника «文芸大辞典» (1928) відбувається значне розширення значення терміну エロティック, набуваючи сенсу 色情 /шікідзьо:/ (чуттєвість) та 色っぽい /іроппоі/ (сексуальний, спокусливий). Це відображає зміни в соціальному сприйнятті сексуальності та еротики, де більше уваги почали приділяти чуттєвішим аспектам. У 1930-х роках термін エロ /еро/ стає популярним скороченням від слова «еротика» і широко використовується для опису сексуальної привабливості та еротичних елементів у літературі, мистецтві та поп-культурі. Зокрема, у словнику «モダン語辞典» (1930) значення エロチック пояснюється як 性欲的 (збуджуючий).

Зародження еротики в літературі Японії можна віднести до періоду Хейан (794-1185) [47, с.63], у своїй книзі «Еротична історія Японії: 35 брудних історій від найдавніших часів до періоду Шьова» японський історик Ко:ші Шімокава згадує про японське секс-оповідання автора Фуджівара но Акіхіра 鉄槌伝 /тетсуіден/, твір складається з 700 ієрогліфів та описує пеніс як людину, яка є частиною тіла, сховану під одягом. Оповідання насичене детальними описами «персонажу» на кшталт: «長さは7寸、大口にして、頭下に付資あり» (довжина 7 сунів (21.21 см), з великим «ротом», з виступом у нижній частині голівки). Читачі можуть прочитати про пригоди пеніса та його контакти з жіночими геніталіями. Серед інших елементів тексту - опис дружини пеніса, вагіни, та їхніх взаємостосунків. Сам текст є частиною збірки «本朝文粹» /хончьо: монзуй/, яка

містить зразки японської літератури китайськими ієрогліфами за 200 років, починаючи від доби імператора Сага до імператора Гоїчідзьо.

У своїй науковій праці «Цінність вразливості: сексуальний примус і природа кохання в японській придворній літературі» [27] авторка Маргарет Чайлдс доходить висновку, що в домодерній японській літературі природа любові значно відрізняється від сучасних уявлень про неї. Зокрема, ключем до розуміння низки проблемних питань є усвідомлення того, що емоційна динаміка в любовних відносинах часто була зумовлена високою цінністю вразливості, а романтичні почуття часто асоціювалися з бажанням піклуватися про когось слабкого. Основним джерелом аналізу еротики в літературі, доволі очікувано, стала «Повість про Генджі» (源氏物語) Мурасакі Шікібу. Японська письменниця Енчі Фуміко зазначала, що твір «Повість про Генджі» насичений інтимними спогадами, такими як сексуальна ініціація чи детальний опис моментів близькості, що вирізняє його поміж інших творів аристократичного періоду того часу, де такі деталі часто опускалися [10]. Пригоди Генджі та їх наслідки для жінок, з якими він зв'язується, складають центральну тему твору. Чоловічі персонажі, зокрема Генджі, виражають певну форму агресії, маніпуляції або домінування, щоб створити ситуацію, в якій жінка стає вразливою, що в очах залицяльників робить її більш привабливою і дозволяє взяти на себе роль захисника і піклувальника. Наприклад, під час зустрічі з Уцусемі, Генджі викрадає її і приносить до відокремленої кімнати, але потім застосовує лагідний та переконливий тон, намагаючись здобути її довіру і прихильність. Вразливість може також проявлятися у фізичній слабкості, емоційній незахищеності або соціальній залежності, наприклад, Генджі починає відчувати прихильність до своєї дружини Аой тільки тоді, коли вона ослаблена після пологів. А персонаж Кашівагі, зваблюючи принцесу, намагається видаватися вразливим і відкрито виражати емоції - кохання чи моральні страждання тощо. Тобто, стратегія демонстрації «слабкості» може бути ефективною також для здобуття уваги жінок – так, контраст між гордою принцесою і її насправді вразливою натурою ще більше підсилює інтерес Кашівагі. У «Повісті про Генджі» кохання змушувало

чоловіків «хворіти» – робило їх безпорадними, істеричними, занадто емоційними. Симптомами могли бути втрата свідомості чи втрата апетиту. Такий підхід демонструє специфічну естетику та моральні цінності японської придворної культури періоду Хейан. У «Повісті про Генджі» чоловічі персонажі часто використовують владу та маніпуляції для досягнення своїх цілей. Вразливість жінок підкреслюється через їхню соціальну залежність і фізичну слабкість. Сучасна література змінює ці акценти, підкреслюючи важливість рівноправності і взаємної згоди у стосунках. Проте, романтика в сучасних творах частіше описується через призму особистих виборів і бажань обох партнерів, а не лише домінуючого чоловічого героя.

Після періоду Хейан, наступними важливими періодами в історії японської еротичної літератури є період Муромачі (1336-1573). У період Камакура (1185-1333), яка передує Муромачі, основною літературною тенденцією було написання воєнних епосів та буддійських текстів. Еротична література не була широко розповсюджена, але продовжувала існувати на периферії, еротичні теми часто поєднувалися з релігійними або моральними сюжетами, відображаючи буддійські ідеали. З іншого боку, у час Муромачі відбулося значне культурне і соціальне зростання, що призвело до появи нових художніх і літературних жанрів, включаючи еротичні твори. Тематика еротичних творів була доволі різноманітною - любов, зрада, інтимні стосунки, сексуальні фантазії та навіть гумор. Багато творів поєднували еротичні сцени з сатирою та соціальним коментарем, відображаючи суспільні норми та погляди на сексуальність, що робило еротичну літературу не лише елементом дозвілля, але й інструментом для обговорення важливих соціальних питань. Кінець періоду Муромачі та початок періоду Едо (1603-1862) вважається часом зародження мистецького жанру 浮世絵 /укійо-е/. Укійо-е можна перекласти як «картини мінливого світу», і цей термін стосується японської гравюри, яка зображує різні аспекти міського життя, включаючи куртизанок, гейш, акторів театру Кабукі тощо. Гравюри укійо-е мали великий вплив на літературні твори, особливо на жанр «японської контркультури». Наприклад, зображення «жінок задоволення» і акторів Кабукі

часто супроводжувалися текстами, які розповідали про їхнє життя та пригоди, таким чином об'єднуючи візуальне мистецтво з літературою. Це був своєрідний протест проти офіційної культури феодальної аристократії, яка була орієнтована на Китай і конфуціанство, створюючи альтернативний міський культурний простір [9].

«Шюнга» як специфічний піджанр укійо-е була не тільки мистецьким вираженням, але й частиною літературного світу. 春画 /шюнга/ — це особливий жанр японської еротичної культури, який набув популярності в період Едо. Відома своїми високохудожні гравюрами інтимного характеру, шюнга має також важливий літературний аспект, представлений 春本 /шюнпон/ — книг еротичного змісту, що містили як ілюстрації, так і текстові компоненти [19]. Ієрогліф 春 /шюн/, /хару/ має значення «весна» або «розквіт життя», проте набув значення також і «сексуального бажання». Аналізуючи етимологію терміну 春本 /шюнпон/, зазначимо, що китайський ієрогліф 春 «весна» також символізує коріння рослин, які перебували під землею протягом зими і ось-ось проростуть під теплим сонячним промінням. Вважається, що це слово стало вираженням сексуальної любові, оскільки це сезон парування тварин, розквіту рослин, що й породжує образ весни як сезону плодючості. Значення ієрогліфу 本 – книга, походження тощо. Такі відомі художники як Кацушіка Хокусай та Утагава Кунійоші створювали шюнга, які супроводжувалися літературними описами. Ці роботи використовувалися як візуальні новели, що поєднували текст і зображення для передачі сюжетів.

У період Едо шюнга не лише слугувала розвагою, але й мала освітнє значення. Вона була доступна різним верствам населення, її часто дарували молодим парам на весілля як символ родючості та щасливого сімейного життя. Еротична література шюнпон містила різноманітні жанри, включно з поезіями, новелами та есе, які доповнювали еротичні ілюстрації. Такі книги відзначалися високим рівнем літературної майстерності та були популярні серед читачів.

Інша еротична книга періоду Едо - це 恋の丸はだか/koі no марухадака/, написана у 1681 році автором Сугімура Джіхей, є прикладом ранньої еротичної літератури, яка отримала популярність у цей період. У ній містяться детальні описи різних сексуальних позицій і практик. Тобто кожна ілюстрація супроводжується коментарем, надаючи контекст та іноді гумористичний поворот. Такий формат допомагав демістифікувати сексуальні практики і сприяв ширшому розумінню і прийняттю сексуального задоволення в період Едо. Такі твори не вважалися непристойними, а навпаки, були частиною повсякденного життя та культури, були доступні для широкої аудиторії, від простих людей до самурайського класу.

好色訓豪図彙 /ко:шьоку кінмо:зуй/ [48], 1686 року, автора Йошіда Ханбей, продовжував тенденцію до більш відкритих і детальних зображень сексуальних відносин, ілюстрації допомагали читачам краще уявити описані сцени. 好色旅枕 /ко:шьоку табімакура/ (1695) автора Фуруяма Морошіге описує еротичні пригоди під час подорожей, а 闇中紀聞/кеічю:кібун/ або 枕文庫/макура бунко/ (1822) Кісая Ісен містить складніші сюжети та глибші психологічні портрети персонажів. Наприклад, у одній з історій описується молода жінка, яка страждає через кохання, відчуває страх і сором через свої еротичні бажання, у книзі описуються її внутрішні монологи та взаємодії з іншими персонажами, дозволяючи читачам зрозуміти її мотиви та емоційний стан. Твір також торкається соціальних питань, таких як роль жінок у суспільстві, класові розбіжності та моральні норми. Наприклад, одна з історій може зображувати любовну інтригу між самураєм та служницею, де підкреслюється нерівність їхніх соціальних статусів та вплив цієї нерівності на їхні стосунки [45].

Такі приклади книг періоду Едо підпадають під категорію 艶本 /енпон/ або вищезазначена 春本 /шюнпон/. В обох поняттях останній ієроглів 本 /хон/ означає «книга», а 艶 в енпон означає чарівний, захоплюючий чи хтивий. Обидва терміни стосуються японської еротичної літератури. Утагава Кунісада та Утагава Кунійоші - відомі художники, які використовували метод 見立て /мітате/ у своїх

роботах [46 с.26], значно розширюючи можливості зображення тем у еротичних книгах. Вони були частиною творчої діяльності укійо-е (浮世絵), і їхні еротичні книги часто перепліталися з цим жанром мистецтва. Мітате це художній прийом, який використовувався в японському мистецтві, зокрема в укійо-е та енпон. Цей термін означає «імітувати» або «вдавати», і він відноситься до техніки, в якій художник створює зображення або сцени, що імітують або нагадують інші відомі твори, ситуації або образи, часто з гумористичною або сатиричною метою. У контексті енпон (erotичних книг), мітате міг включати імітацію відомих сцен з класичної літератури, театру або історичних подій, де замість оригінальних персонажів зображувалися еротичні сцени або використовувалися пародійні образи. Це створювало подвійний ефект: з одного боку, читачі могли впізнавати знайомі сюжети, з іншого боку – отримували новий, часто комічний або еротичний, погляд на них.

Таким чином, можемо стверджувати, що період Едо (1603-1868) став часом розквіту японської еротичної літератури. В цей період шюнга – еротичні гравюри – стали надзвичайно популярними, не лише зображували відверті сексуальні сцени, але й були майстерно виконаними, часто поєднуючи літературні тексти з ілюстраціями. Такі відомі художники, як Кацусіка Хокусай і Утагава Кунійоші, створювали шюнга, які стали частиною літературного світу. Еротична література періоду Едо стала більш інтегрованою з іншими формами мистецтва, набула освітнього та соціального значення і продовжувала еволюціонувати, відображаючи зміни в суспільстві та культурі країни. Еротична література стає не лише розважальним елементом, але також є важливим інструментом для обговорення соціальних питань, і вважається невід'ємною частиною японської культурної спадщини.

Після тривалого періоду правління шьогунату Токугава, що тривав з початку 17-го століття, Імператор Муцухіто та його уряд активно працювали над модернізацією країни, прагнучи перетворити Японію на сучасну, індустріальну державу за зразком західних країн. Тому, з настанням нового історичного періоду Мейджі (1868-1912) відбулося значне оновлення японського суспільства,

включаючи культурні та літературні традиції, що також вплинуло на еротичну літературу. Зі спробами регулювати моральність населення, наприклад, у 1869 році було видано указ, що забороняв описання змішаних купалень у книгах, які були звичайним явищем у Японії, а також в 1872 та 1875 роках було прийнято закони, які вимагали від видавців подавати рукописи для перевірки до Міністерства внутрішніх справ перед публікацією. Це призвело до суттєвих обмежень на публікацію еротичних книг.

Незважаючи на цензуру, еротична література продовжувала існувати та розвиватися. Наприклад, вищезазначений 鉄槌伝 /тетсуден/ був одним з перших еротичних творів Японії, в якому пеніс був представлений як персоніфікований об'єкт. Це твір, написаний у стилі китайської літератури, описує чоловічий репродуктивний орган як «залізний молоток», який виконує свої «обов'язки» перед жіночими геніталіями. Хоча цей твір був написаний ще в період Хейан (794-1185), його пізніше включили до збірок періоду Мейджі, що свідчить про постійний інтерес до таких тем [41].

У період Мейджі еротичні твори почали набувати більш наукового підходу, описуючи сексуальні пози та інші аспекти інтимних стосунків з більшим акцентом на медичні або анатомічні деталі. Це стало своєрідним трендом, який дозволив еротичній літературі продовжувати існувати в умовах суворої цензури. Наприклад, твори з описом сексуальних позицій, як вже згадані нами 好色訓豪 図彙 /ко:шьоку кінмо:зуй/ або 恋の丸はだか/коі но марухадака/, залишалися популярними завдяки їхньому культурному і освітньому значенню, навіть якщо вони були призначені для задоволення інтимного інтересу читачів [41].

Отже, японська еротична література періоду Мейджі відображала складний процес адаптації до нових умов, намагаючись зберегти свої традиції, незважаючи на обмеження. Цей період став своєрідним мостом між старими еротичними традиціями та новими, модернізованими формами літературного вираження.

Перехід від періоду Мейджі до Тайшьо був плавним, але насиченим важливими змінами. Модернізація та західні впливи, запроваджені в період Мейджі,

створили основу для подальшої лібералізації та демократизації в період Тайшю. Ці зміни відображалися на всіх аспектах японського суспільства, включаючи еротичну літературу, яка стала більш відкритою і експериментальною в цей час, незважаючи на існуючу цензуру та соціальні обмеження. Після відкриття Японії для Заходу в другій половині 19 століття, японська культура стала поглинати багато західних ідей та стилів. Наприклад, ідеї фрейдизму, які вплинули на японських авторів, допомагаючи їм досліджувати сексуальність з нових перспектив. Незважаючи на вплив Заходу, багато авторів продовжували використовувати традиційні японські теми та стилі. Зокрема, такі жанри як шюнга залишалися популярними.

Нацуме Сосекі, відомий своїми романами «Серце» (1914), «Ваш покірний слуга кіт» (1905-1906), в своїх творах часто досліджував людську природу, в тому числі аспекти сексуальності та інтимних стосунків. Хоча його роботи не можна класифікувати як еротичні, вони містили елементи складних міжособистісних стосунків, які вплинули на розвиток більш відвертої еротичної літератури.

Танідзакі Джюнічіро: (1886-1965) був одним з найбільш відомих і впливових японських письменників 20 століття. Його роботи часто досліджували теми сексуальності, фетишизму, людських стосунків та інших аспектів людської природи. Одним з його найвідоміших та найконтroversійніших творів, який детально вивчає ці теми, є роман 鍵 /kagi/ (ключ) [36, с.2]. Роман створений у формі щоденника, що перемикається між записами 55-річного університетського професора та його молодшої на десять років дружини. Обидва стверджують, що хочуть тримати свої записи в таємниці один від одного, і скаржаться на труднощі в сексуальному житті: вона - на нездатність чоловіка задовольнити її, він - на її ненаситність, змішану з її старомодним ставленням і неприйняттям його еротичних уподобань. Водночас він переконаний, що якби вона дозволила йому реалізувати свої бажання, він зміг би задовольнити її бажання. Серед еротичних елементів, роман відкрито розповідає про фетишизми, вуаєризм (отримання задоволення від підгляданням

за іншими людьми в сексуальних ситуаціях), зраду, ревності тощо. «Ключ» став важливою роботою в японській літературі, вплинувши на подальший розвиток жанру еротичної літератури, адже автор досліджує такі «темні» аспекти сексу.

Йосано Акіко (1878–1942) була видатною поетесою, феміністкою і перекладачкою в період Тайшю. Вона відома своїми сміливими і відвертими роботами, які розширили межі японської літератури і сприяли емансипації жінок. Однією з найбільш відомих робіт Йосано Акіко є збірка віршів 乱れ髪 /мідарегамі/ («Скуйовджене волосся»), опублікована у 1901 році. Вірші зображують жінку як активного учасника у відносинах, що протиставляється традиційним уявленням про пасивну жіночу роль. Збірка викликала значний резонанс через свої відверті зображення любові і пристрасті.

Едогава Рампо суттєво вплинув на розвиток еротичної літератури епохи Тайшю. Його твори часто мали елементи еротики, поєднані з гротескними темами [21, с.5]. Наприклад, у його творі 人間椅子(людина-стілець), головний герой, майстер меблів, ховається всередині створеного ним стільця, щоб насолоджуватися фізичним контактом із тілами тих, хто на ньому сидить. Особливе задоволення він отримує від близькості з жінками, відчуваючи через шкіряний матеріал стільця їхні рухи і тепло, що викликає в нього еротичне збудження. Це поєднання фізичного контакту і прихованих еротичних фантазій створює основну напругу в оповіданні, характерну для жанру エロ・グロ/еро-гуро/.

Основними характеристиками еро-гуро вважаються сексуальні та еротичні сцени, в яких нерідко наявні теми табу та сексуальної девіації; наявність викривлених, потворних образів; підняття питань психологічних розладів, фізичних мутацій тощо. Загалом жанр еро-гуро створює відчуття дискомфорту та напруги, поєднуючи елементи страху і збудження [7, с.2]. Сам розквіт еро-гуро припадає на наступний історичний період - Шьова.

Що стосується еволюції еротичної літератури в період Шьова (1926-1989), то в цей час відбулися значні зміни. Після Тайшю, еротична література почала розвиватися в напрямку більшої відкритості та експериментальності. У період

Шьова, особливо після Другої світової війни, еротичні матеріали стали набувати нових форм і тем. Наприклад, були зафіксовані масові арешти за виготовлення і розповсюдження еротичних матеріалів, включно з нудистськими листівками і фотографіями. Однак після війни, в кінці періоду Шьова, еротична фотографія та література стали ще більш популярними, що призвело до великої хвилі еротичних видань і матеріалів.

Вище ми зазначали жанр еро-гуро, який все ще залишився важливою частиною еротичної літератури періоду Шьова. Також іншою назвою для нього може бути エログロナンセンス /еро-гуро-нансенсу/ [22]. Цей жанр є поєднанням еротики (エロ /еро/), гротеску (グロ /гуро/) і нонсенсу (ナンセンス /нансенсу/), що відображає комплексне і часто протирічне ставлення японського суспільства до сексуальності й сучасності.

Гротеск у японській літературі періоду Шьова часто проявлявся в детективних творах, популярних ще з кінця дев'ятнадцятого століття. Умехара Хокумей у цей період відіграв ключову роль у встановленні зв'язку між еротикою і гротеском, публікуючи роботи, що спиралися на комерційну привабливість цих тем. Для уникнення цензури Умехара Хокумей розповсюджував свої журнали за передплатою, що дозволяло йому більш вільно досліджувати контроверсійні теми і задовольняти інтереси читачів.

Еротична література в період Шьова також відображала більш широкі соціальні і культурні зміни. Наприклад, его-белетристика (私小説 /ші шьосецу/), яка стала домінуючим жанром японської літератури, часто драматизувала сексуальні зв'язки або почуття бажання автора, тим самим сприяючи популярним і літературним уявленням про еротичку [22]. Основною характеристикою я-роману є використання першої особи для оповіді, де автор часто описує своє власне життя, думки та почуття. Це створює враження щирості та правдивості, оскільки розповідь ведеться безпосередньо від імені автора або його альтер-его [44, с.4].

Таким чином, у розділі «Зародження та еволюція японської еротичної літератури від давнини до сьогодення» ми обговорили основні тенденції

розвитку японської еротичної літератури в різних історичних періодах. Починаючи з періоду Хейан, еротика проявлялася в міфах і легендах. У періоди Камакура та Муромачі традиції еротичної літератури продовжувалися, збагачуючись релігійними і моральними сюжетами. У період Едо еротична література розквітає, з'являються шюнга – еротичні гравюри, що поєднують художню і літературну складову. Період Мейджі відзначений обмеженнями цензури, що змусило літературу адаптуватися до нових умов модернізації. У період Тайшю література стає більш відкритою та експериментальною, попри цензуру. У період Шюва розвивається жанр еро-гуро, який поєднує еротика з гротескними елементами. Після Другої світової війни відбувається новий сплеск еротичних видань, що відображає соціальні зміни.

2.2 Вплив традиційної естетики на сучасну еротичну літературу

Вплив традиційної японської естетики на сучасну еротичну літературу є темою, що відкриває нові горизонти у вивченні культурного спадку Японії та його трансформацій в умовах сучасного суспільства. Японська культура славиться своєю глибинною естетичною чутливістю, що проявляється у різних формах мистецтва, від каліграфії до архітектури. Традиційні естетичні концепції, такі як «вабі-сабі» (侘寂, краса в недосконалості та минуцості), «юген» (幽玄, таємнича глибина) та «ма» (間, простір і пауза), мають глибокий вплив на світогляд японців та їхнє мистецьке самовираження.

Еротична література, яка завжди мала своє місце в японській культурі, не є винятком у цьому контексті. Від класичних творів, таких як «Повість про Генджі» (源氏物語, Генджі моногатарі) Мурасакі Шікібу, до сучасних романів та манга (漫画), еротичні мотиви відображають не лише сексуальні аспекти, але й глибокі психологічні, емоційні та філософські питання. У сучасній еротичній літературі можна спостерігати впливи традиційних естетичних принципів, які додають творам особливої витонченості та символізму.

Юген (幽玄) — це традиційний японський естетичний принцип, що підкреслює красу прихованого, глибокого і таємничого. Цей концепт виник ще у період Хейан (794-1185) та був широко застосований в різних видах мистецтва, включаючи поезію, театр та живопис. Основою юген є ідея, що справжня краса не є очевидною, вона прихована в тінях та натяках, що викликають глибокі емоційні відгуки у спостерігача [30, с.7-10].

Юген описується як «темрява, що сяє», або «світло у темряві», і асоціюється з почуттям таємниці і глибокої, невимовної краси. Така естетика спрямована на створення атмосфери та настрою, а не на явне зображення або деталізацію. Естетичний принцип юген знайшов своє відображення у творчості сучасних японських авторів, зокрема в еротичній літературі. Один із найвидатніших прикладів цього впливу можна знайти у роботах Танідзакі Джюнічіро, який відомий своїм глибоким дослідженням людської психіки та підсвідомих бажань. У своїй роботі «Захоплення тінями» Танідзакі протиставляє західну та японську естетику, стверджуючи, що справжня краса полягає не у видимих об'єктах, а в тінях, які вони відкидають, створюючи ауру таємничості та глибини. Ця концепція глибоко вплинула на його літературну естетику, зокрема на еротичні твори, де акцент ставиться на натяках і тінях, а не на явному описі. Конкретним прикладом є його новела «Портрет Шюнкін» (春琴抄, /шюнкіншьо:/), де центральний персонаж, молода жінка на ім'я Шюнкін, живе в світі темряви через свою сліпоту. Її коханець, Сасуке, після того як дівчині спотворюють обличчя кислотою, сам осліплює себе, щоб зберегти в пам'яті її колишню красу. Це приводить його в світ «тьмяного сутінку», де він здатен бачити внутрішнім зором, а не фізичними очима: «Відтоді Сасуке усвідомив, що набув внутрішній зір замість втраченого. Ах, думав він, то це і є світ, у якому живе моя вчителька, - нарешті я віднайшов його», Цей світ «тьмяного світла» і «внутрішнього зору» відображає ідеї юген - краси, яка прихована в тінях і натяках, що робить її більш глибокою і загадковою [30, с. 85]. Згадка про цей підхід також присутня в іншій частині тексту, де Танідзакі говорить про «сяйливий німб Будди», який бачить Сасуке замість обличчя Шюнкін: «Він

більше не міг чітко розрізняти предмети навколо себе або те, як виглядала сама Шюнкін; все, що він міг розгледіти, - це бліде розмите зображення її перев'язаного бинтами обличчя - так, як воно виглядало лише два місяці тому, - яке висіло перед ним у колі тьмяного світла, як променистий німб Будди» [30, с. 87].

Юген часто акцентує увагу на розвитку персональностей і психологічних змінах героїв у контексті їхніх відносин. Це дозволяє авторам ілюструвати складні аспекти любові, сексуальної тяги та ідентичності.

У світі, де панують стандарти ідеальності та досконалості, концепція вабі-сабі (侘寂) пропонує альтернативний погляд на красу, який особливо резонує у літературі. Вабі-сабі є японським естетичним принципом, що акцентує увагу на недосконалості, непостійності та незавершеності. Ця естетика спонукає до прийняття природних процесів старіння та зношування, пропонуючи нове розуміння краси в слідах часу та скромності [43]. Письменники, які інтегрують вабі-сабі у свої твори, створюють світ, де краса полягає не в ідеальності, а в автентичності та природності.

У сучасній японській еротичній літературі можна знайти вплив вабі-сабі, але він може виявлятися менш очевидним або присутнім у більш неочевидних формах порівняно з іншими видами мистецтва. Вабі-сабі, як концепція, орієнтована на естетику недосконалості, переходу часу та природних процесів, може відобразитися у літературних описах атмосфери, настрою, чуттєвих вражень, але не завжди безпосередньо асоціюватися з еротизмом як таким. Іхара Сайкаку (1642-1693) був видатним японським письменником періоду Едо, відомим своїми новелами, які описують побут і звичаї міського населення. Його творчість значною мірою відображає естетику вабі-сабі, включаючи недосконалість, швидкоплинність та простоту, що робить його роботи важливими для розуміння цієї концепції у контексті японської еротичної літератури. Книга «Життя одного розпусника» (好色一代男, написана в 1682 році, є однією з найвідоміших робіт Сайкаку [37]. Вона розповідає про пригоди чоловіка на ім'я Юноске, який проводить своє життя у пошуках любовних пригод.

Твір описує численні інтимні сцени з різними жінками, підкреслюючи як фізичну, так і емоційну недосконалість персонажів. Схожу динаміку, а саме цінування «недоліків» чи простоти, можна спостерігати у вже згаданому нами романі «Ключ» Танідзакі Джюнічіро: - у своїх щоденниках подружня пара часто вдається до опису змін зовнішності один одного, а тобто процес старішення, і які почуття в них викликають такі зміни. У щоденниках чоловік часто зосереджується на тілесності дружини, описуючи зміни, які відбуваються з її тілом з часом, детально розповідає про свої враження від її зморшок та втрати пружності шкіри, але іноді знаходить особливу чарівність у її зморшках, що відображає ідею вабі-сабі – красу в недосконалості та природних змінах [36].

Висновки до розділу 2

У другому розділі дослідження ми зосередилися на визначенні еротики в контексті японської літератури, а також провели аналіз її історичного розвитку. Японія завжди викликала суперечливі почуття серед іноземців, особливо стосовно сексуальності та еротики. З шістнадцятого століття, коли португальський священник Луїш Фроїш відвідав Японію, західний світ часто сприймав японську сексуальну культуру як незрозумілу і навіть збочену. Він був здивований тим, що цнота в Японії не вважалася великою чеснотою, як у Європі, де цнотливість жінки була надзвичайно цінною. Ці відмінності сформували стереотипний образ японського суспільства як такого, що має легке і відкрите ставлення до сексуальності. Навіть у сучасності такі уявлення мають місце, часто підживлювані комерціалізацією сексуальності, що створює образ Японії як країни з гіперсексуалізованою культурою. Проте цей образ є поверхневим і не відображає реальної складності японських сексуальних норм та відносин.

Японська еротична література має довгу і багату історію, починаючи з періоду Хейан (794-1185). У своїй книзі «Еротична історія Японії: 35 брудних історій від найдавніших часів до періоду Шьова» японський історик Ко:ші Шімокава описує ранні твори, такі як «鉄槌伝» (тетсуіден), які містять відверті описи сексуальних відносин. Ці тексти свідчать, що еротика була невід'ємною частиною японської літератури ще з давніх часів. З періоду Едо (1603-1868) японська еротична література зазнала значного розвитку, особливо через жанр шюнга – еротичних гравюр, які поєднували художню майстерність з літературним змістом. Відомі художники, такі як Кацушіка Хокусай та Утагава Кунійоші, створювали роботи, які не лише розважали, але й служили освітніми матеріалами, демонструючи різноманітні аспекти сексуальних відносин.

Період Мейджі (1868-1912) приніс із собою модернізацію та цензуру, яка обмежувала публікацію еротичних матеріалів. Проте, це не зупинило розвиток еротичної літератури. Твори цього періоду почали набувати більш наукового підходу, описуючи сексуальні пози та інші аспекти інтимних стосунків з медичної точки зору. У період Тайшю (1912-1926) еротична література стала

більш відкритою і експериментальною, попри цензуру. Автори почали досліджувати теми сексуальності з нових, часто західних перспектив, таких як фрейдизм. Відомі письменники цього періоду, такі як Нацуме Сосекі і Танідзакі Джюнічіро, досліджували складні аспекти людської природи та сексуальності у своїх творах.

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ЯПОНСЬКІЙ ЕРОТИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У попередніх розділах ми детально розглянули еволюцію еротичної літератури в історичному контексті, аналізуючи, як змінювалися уявлення про еротику давнини до сучасності. Ми також дослідили культурні, релігійні та соціальні чинники, що впливали на формування цих уявлень, тож можемо звернутися до сучасних тенденцій в японській еротичній літературі. Цей розділ присвячений аналізу сучасних творів, авторів та їхнього підходу до теми сексуальності.

Традиційна японська еротична література, як от шюнпон, мала різноманітні призначення. Вона слугувала не лише естетичному задоволенню, але й дидактичним цілям, наприклад, часто використовувалась як весільні подарунки для навчання молодят. У сучасному контексті еротична література більше спрямована на розважання та рефлексію над сучасними соціальними питаннями, такими як гендерна рівність, сексуальне розмаїття та індивідуальні свободи. Естетика еротичної літератури також зазнала значних змін. Традиційні зображення були більш символічними та естетично витонченими, представляли ідеалізовані сцени кохання та сексуального життя, іноді з комічним чи алегоричним підходом. У сучасній еротичній літературі зображення стали більш відвертими та реалістичними, іноді навіть грубими, з великою увагою до деталей і психологічних аспектів сексуальності. Традиційна еротична література часто включала романтичні та фантастичні елементи, зосереджуючись на любовних пригодах, міфологічних та історичних персонажах. Сучасна еротична література демонструє більшу різноманітність тем, охоплюючи питання гендерної ідентичності, сексуальних меншин, фемінізму та навіть соціальних і політичних аспектів. Цензура відіграє важливу роль у розвитку еротичної літератури в Японії. Традиційні форми еротичної літератури були популярними серед різних соціальних класів, проте підлягали певним формам цензури. Хоч сучасна еротична література в Японії також підлягає строгим обмеженням, проте це не

заважає розвитку жанру, який знаходить свої шляхи вираження через художні та літературні форми, наприклад, мангу.

漫画 /манга/ — це японська форма коміксів або графічних романів, яка охоплює широкий спектр жанрів і тем. Сучасна манга бере свій початок з кінця 19 століття і поєднує в собі елементи традиційного японського мистецтва з впливом західної культури. Манга, як жанр, розвинулася, щоб задовольнити різні смаки та інтереси читачів, включаючи освітні манги, адаптації класичної літератури та популярні розважальні історії [6, с. 5-10]. Історично, манга має тісні зв'язки з літературою. Наприклад, адаптації класичних літературних творів, таких як «Повість про Генджі» (源氏物語), використовувалися як освітній матеріал для підготовки до вступних іспитів до університетів. Крім того, манга часто використовує засоби вираження внутрішнього монологу 内面描写 /нанменбьо:ся/, що дозволяє глибше зануритися в психологію персонажів, та широко застосовує діалоги як засіб вираження.

変態 /хентай/ (з яп. «девіантність», «аномалія») в контексті манги описує еротичний або порнографічний зміст. Цей термін став популярним серед західних фанатів японської анімації та коміксів, хоча в Японії використовується інше слово «ерогуро», про яке ми вже згадували, або «ероманга».

Історично, в західному світі термін «хентай» почав застосовуватися через неправильний переклад японських матеріалів, які містили еротичний контент. Наприклад, сцени з короткочасним показом білизни героїнь часто супроводжувалися діалогами, де звучали слова «збоченець» (теж хентай) або «пошлий» (еччі). Згодом ці слова стали загальноприйнятими у фанатській культурі як синоніми для всіх еротичних аніме та манги [32].

Відомі суб-жанри еротичної манги [34]:

- Яой (やおい): жанр, що зображує романтичні та сексуальні стосунки між чоловіками. Орієнтований переважно на жіночу аудиторію. Один з найпопулярніших жанрів серед жінок;

- Юрі (百合): жанр, що зображує романтичні та сексуальні стосунки між жінками. Орієнтований як на чоловіків, так і на жінок, але переважно читається жінками;
- Футанарі (ふたなり): жанр, що містить репрезентацію людей «третьої статі» або персонажів з обома статевими органами. Був особливо популярний у 90-х роках;
- Гарем (ハーレムもの): жанр, в якому головний персонаж оточений численними потенційними романтичними партнерами, зазвичай протилежної статі;
- Рорікон (ロリコン): жанр, що фокусується на сексуалізації молодих дівчат, часто підліткового віку. Термін походить від книги «Лоліта» Владіміра Набокова, і цей жанр є досить суперечливим.

Щодо останнього, то лолікон (чи рорікон) (від японського ロリコン, скорочення від «Лоліта комплекс») відноситься до жанру манги та аніме, що зображує дівчаток передпубертатного або раннього пубертатного віку в сексуальних ситуаціях. Цей жанр є предметом значних дискусій як в Японії, так і за її межами через свою природу, яка межує з віртуальною дитячою порнографією. Законодавство Японії щодо лолікону доволі неоднозначне. Хоча реальна дитяча порнографія є суворо забороненою, віртуальні зображення, такі як лолікон, часто не підпадають під ці обмеження. Це створює правову "сіру зону", яка дозволяє існування і поширення лолікону без явних юридичних наслідків. Суспільне ставлення до лолікону також неоднозначне. Деякі бачать в цьому жанрі небезпечний вплив, що сприяє нормалізації сексуалізації дітей і може спричинити злочини проти дітей у реальному житті. Інші ж стверджують, що лолікон є просто формою фантазії і не має прямого зв'язку з реальною поведінкою. Етичні дилеми навколо лолікону часто обертаються навколо питання, чи можна розглядати такі зображення як форму мистецтва чи як шкідливий контент. Ці питання залишаються відкритими і викликають жваві

дебати серед різних груп — від правозахисників до фанатів жанру. Проте, такий жанр існує і він є популярним [34].

Еротичні манга, такі як レモンピープル «Лимонні люди» (1982-1988), сприяли популяризації японської еротики у світі. Манга, як правило, адаптується в аніме, зберігаючи при цьому графічний характер. Сучасна еротична манга продовжує традиції японського еротичного мистецтва, представляючи секс як позитивне та корисне благо для обох статей. Це сприяє створенню культури, яка не відчуває дискомфорту через сексуально графічний контент, а навпаки, святкує всі аспекти людської сексуальності.

Японське суспільство має більш толерантне ставлення до сексуально експліцитного контенту в порівнянні з багатьма західними культурами. Це відображається у популярності еротичної манги (еро-манга), яка читається як чоловіками, так і жінками різного віку. Сексуальна відвертість у манга є частиною японської культурної традиції, яка приймає сексуальність як природну частину людського життя і часто зображає її позитивно та без сорому.

Стаття 175 Японського кримінального кодексу тривалий час вимагала цензурування лобкового волосся і геніталій, що змусило художників еротичної манги стати винахідливими у зображенні сексуальних сцен. Вони використовували інші засоби для передачі сексуального змісту, наприклад, зображення емоцій збудження, тілесних рідин та інше, щоб уникнути прямого показу геніталій. Наприклад, художній прийом із зображенням екстатичного виразу обличчя під час сексу в японській порнографії має свій окремий термін アへ顔 /ахегао/ [32]. Тому, такі обмеження стимулювали розвиток унікальних стилів та підходів у еротичному жанрі манги. Також у цьому плані дуже зручно використовувати оноματοпеї, на які японська мова багата.

Оноματοпея — це лінгвістичний термін, що позначає слова, які імітують природні звуки, які вони описують. Вона широко використовується в різних мовах і культурах для створення більш виразних і образних описів. Наприклад: Українською «шурхотіти» — звук листя під ногами, «дзвеніти» — звук дзвоника. Японською ザーザー /за:за:/ — звук сильного дощу тощо [1].

Тож, окрім згаданих раніше переваг манга для зображення еротичних елементів, додаються ще й ономапопеї. Наведемо приклади:

- あん/ан/ – звук легкого стогону;
- ああ/aa/ – звук глибокого стогону або задоволення;
- はあはあ /ха: ха:/ – звук важкого дихання;
- うふん /уфун/ – звук м'якого стогону або задоволення;
- びくん /бікун/ – звук ривка або здригання;
- ぴちやぴちや /піча піча/ – звук вологих дотиків або рухів;
- ぱんぱん /пан пан/ – звук плескання або ударів;
- じゅるじゅる /джюру джюру/ – звук вологих поцілунків або сечовипускання (існують різні сексуальні практики);
- ちゅっ /чю/ – звук поцілунку;
- くちゅくちゅ /кучю кучю/ – звук вологих рухів або дотиків;
- ぬふぬふ /нупу нупу/ – звук глибоких або вологих проникнень.

Японська мова багата на ономапопеї, які широко використовуються в літературі та медіа для створення більш живих та деталізованих описів. У контексті еротичних сцен ономапопеї допомагають передати звуки та відчуття, які можуть бути складними для опису словами. Вони додають емоційного забарвлення та створюють більш реалістичну ілюстрацію подій, що відбуваються.

Це також підкреслює культурні особливості японської літератури та медіа, де акцент робиться на створення багатого сенсорного досвіду для читача або глядача. Використання ономапопей в еротичній літературі та манга робить сцени більш інтенсивними і виразними, забезпечуючи глибше занурення в сюжет і емоції персонажів. Це особливо актуально в контексті цензури, адже можливості відображення еротичних елементів значно розширюються.

У своїй книзі «Історія хентай-манги» авторка Кімі Ріто згадує про ще один художній еротичний елемент «щупалець» - використання яких в еротичній манга стало черговим способом обходу суворої цензури в Японії. Тошію Маеда був

популярним якраз завдяки його майстерності з уникання заборон і обмежень, зокрема завдяки щупальцям. Наприклад, його еротична горор-манга «Уротсокідо:ші: Легенда про демонічного короля» (超神伝説 うろつき童子) стала культовою як у Японії, так і за її межами [32, с. 130].

Наступний унікальний елемент в японській еротичній манга – зображення сексуального перерізу. Такий художній прийом дозволяє показати внутрішні процеси в тілі під час статевого акту. Японською мовою цей термін називається 断面図 /данмензу/. Тобто, читач буквально може бачити нутрощі персонажів і що туди входить чи виходить тощо. Сексуальний переріз почав з'являтися в манга ще з ранніх днів жанру, однак його популярність значно зросла після 2000 року. Цей прийом еволюціонував від простого інструменту пояснення до тонкого й делікатного виразу, який став невід'ємною частиною еротичної манги [32, с. 177].

Еволюція зображення жіночих грудей у манга відображає зміни в суспільних нормах, художніх техніках та особистих вподобаннях авторів. Ця еволюція показує, як чоловічі та жіночі ідеали, мрії та уявлення про сексуальну привабливість змінювалися протягом років. Різні терміни, такі як «巨乳» (/кю:ню:/ - гігантські груди), «爆乳» (бакуню: - величезні груди), «超乳» (чоню: - гіпергруди), «奇乳» (кіню: - аномальні груди), «微乳» (біню: - плоскі груди), «貧乳» (хінню: - крихітні груди) та «美乳» (біню: - красиво сформовані груди), з'явилися для опису різних типів та форм грудей, кожен з яких мав свої емоційні конотації. Наприклад, «гігантські» груди асоціюється з жіночністю та материнством, тоді як «величезні» має більш сексуальний підтекст, пов'язаний з надмірною сексуальною привабливістю чи фетишизмом [45, с. 21].

Економічна незалежність жінок і їхня емансипація стали важливими темами, що знаходять своє відображення у літературі. Героїні сучасних еротичних творів часто зображуються як самостійні та впевнені в собі жінки, які можуть контролювати своє життя та сексуальність.

Ю:ко Цушіма є однією з видатних японських письменниць, які досліджують складні аспекти жіночої сексуальності та емансипації. Її роман «寵児» (Чоджі) є прикладом твору, де еротичні моменти інтегровані в загальний сюжет для підкреслення емоційної напруги та внутрішніх конфліктів персонажів. Героїня роману має кілька інтимних стосунків, які включають еротичні сцени, що висвітлює її внутрішні конфлікти та емоційні переживання. Еротика у романі не є самоціллю; вона використовується для глибшого розкриття психологічних і соціальних аспектів жіночої особистості. Відмінність від давньої літератури полягає в більш прямому і відкритому підході до зображення жіночої сексуальності. У класичних творах еротичні моменти часто були символічними або прихованими, служачи для вивчення соціальних норм.

На прикладі роману «Місо-суп» Рю: Мураками, можемо спостерігати приклад поєднання еротичних елементів з психологічним тиском і насильством. Сюжет розповідає історію Кенджі, молодого гіда, який працює в нічному Токіо, супроводжуючи іноземців по нічних клубах та інших місцях для розваг. Кенджі отримує замовлення від американського туриста на ім'я Френк, який просить його супроводжувати його протягом декількох ночей. З часом Кенджі починає підозрювати, що з Френком щось не так. Однак з кожною ніччю поведінка Френка стає все більш непередбачуваною та лякаючою. Він висловлює дивні, іноді агресивні думки про жінок і сексуальність, що починає турбувати Кенджі. Жінки в романі часто зображуються як об'єкти сексуальних бажань і експлуатації. Це видно в зображенні секс-працівниць та їх взаємин з головними героями. Мураками описує, як жінки виконують роль не тільки об'єктів сексуального задоволення, але і стають жертвами агресії та контролю з боку чоловіків. Автор використовує еротичні сцени для підкреслення теми трансгресії, де персонажі перетинають моральні та соціальні межі, еротика в романі пов'язана з насильством, що створює шоковий ефект у читачів [29]. Головний персонаж твору Френк зазвичай не називав жінок на ім'я – він використовував номери (леді №1, леді №2 тощо), і скоріше сприймав жінок за товар, не людей. Будь-яка еротична сцена описана в романі викладає або відразу, або жах як у читачів, так

і в персонажа Кенджі та інших: «Ти не уявляєш, як приємно займатися сексом з жінкою, яка помирає або щойно померла. Це неперевершений досвід, Кенджі! Мозок мертвий, тому вони не можуть чинити опір, але дірка все ще жива» [29, с.190]. Еротичні сцени Мураками використовує для опису психологічної напруги чи страху, що дає зовсім інший напрямок у застосуванні еротичних елементів та їхніх ефектів на читачів. еротика стає засобом маніпуляції та контролю. Таким чином через зображення жінок як об'єктів сексуальних бажань і експлуатації, Мураками критикує суспільні норми і ставлення до жінок у сучасному японському суспільстві. Це дозволяє читачам краще зрозуміти соціальну критику, яка присутня в багатьох творах сучасних японських авторів.

Також у сучасній еротичній літературі спостерігаємо покращення у сфері ЛГБТКІА+ репрезентації. ЛГБТКІА+ це аббревіатура, що підкреслює різноманітність сексуальних і гендерних ідентичностей та спрямована на визнання та підтримку прав і гідності всіх людей, незалежно від їх сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності. ЛГБТКІА+ репрезентація важлива, тому що вона сприяє видимості та визнанню різноманіття людських ідентичностей та орієнтацій, що допомагає зменшити стигматизацію та дискримінацію, забезпечує підтримку та прийняття квір-осіб, а також сприяє розвитку більш інклюзивного та справедливого суспільства. Тож, ми вже згадували про розвиток літератури гомоеротичного спрямування у давні часи, але з того часу цей сегмент літератури, зокрема еротичної, зазнав позитивних змін.

Тимон Скріч у своїй книзі «Sex and the Floating World» обговорює складні аспекти еротичних текстів епохи Едо, включаючи терміни «отоко-зукі» (男好き, чоловіколюбний) та «онна-гірай» (女嫌い, жінконенависний). Отоко-зукі описує чоловіків, які проявляли сексуальний інтерес до інших чоловіків, тоді як онна-гірай підкреслює негативне ставлення до жінок. Це не були взаємовиключні категорії; чоловіки могли одночасно демонструвати інтерес до обох статей, що свідчить про бісексуальний характер багатьох еротичних зображень тієї епохи [8].

Термін 男色 /наншьоку/, використовувався для опису гомосексуальних стосунків між чоловіками в Японії. Історія наншьоку пов'язана із самурайським класом, де гомосексуальні стосунки між молодими самураями та їхніми наставниками були не лише поширеними, але й заохочувалися задля зміцнення бойового духу та військової відданості. Ці стосунки часто мали глибокий духовний та емоційний контекст, і вважалося, що вони допомагали формувати міцні зв'язки між воїнами.

У період Едо (1603-1868) наншьоку стає популярною темою в літературі та театральних постановках. Роботи того часу відображали естетику і філософію цих стосунків, включаючи не лише сексуальні, але й соціальні та моральні аспекти. Один з найяскравіших прикладів літератури цього періоду – «Сказання про чоловіків-коханців» (若衆大和物語) невідомого автора, яке розповідає про пригоди та романтичні переживання молодих самураїв [18].

Іхара Сайкаку (1642-1693) був одним із найвідоміших письменників епохи Едо, твори якого часто включали гомоеротичні теми, що відображали сексуальність і соціальні взаємини того часу. Одним з найвідоміших його творів є «Життя одного розпусника» (好色一代男), автор описує пригоди Юноске, чоловіка, який мав численні любовні зв'язки як з жінками, так і з чоловіками. У цьому творі Сайкаку представляє наншьоку як природну частину людського досвіду, підкреслюючи його значення у формуванні особистих стосунків та соціальної ієрархії. Його роботи відрізняються глибоким психологізмом і увагою до деталей, що дозволяє читачеві краще зрозуміти складність і багатогранність японської культури того часу [18].

Мішіма Юкіо (1925-1970) був одним із найвідоміших японських письменників 20 століття, чиї твори часто досліджували теми гомоеротики, націоналізму та особистої ідентичності. Його роман «Золотий храм» (金閣寺) є одним із найбільш відомих творів, де гомоеротичні мотиви переплітаються з глибокими роздумами про красу, насильство та духовність. Мішіма був відомий своєю відкритою підтримкою імператорського націоналізму, що поєднувалося з

його особистими переживаннями гомоеротичного потягу. Його роботи часто розглядали чоловічу сексуальність через призму японської культури та історії, досліджуючи, як особисті бажання можуть бути співвіднесені з соціальними та політичними ідеалами. Ця складна взаємодія між особистим і суспільним робить творчість Мішіма важливою частиною японської літератури [18].

З другої половини 20 століття японські письменниці також почали активно досліджувати теми чоловічої гомосексуальності у своїх творах. Це нове покоління авторок включає таких відомих письменниць, як Йошінага Фумі та Нацуо Кіріно, роботи яких не лише досліджують гомоеротичні стосунки, але й часто критикують традиційні гендерні ролі та соціальні норми. Письменниці створили новий підхід до зображення гомоеротичних стосунків, який включає як соціальний, так і культурний контекст. Їхні твори часто зосереджуються на психологічних і емоційних аспектах, що дозволяє читачеві глибше зрозуміти складність і багатогранність цих взаємин. Вони також сприяли популяризації жанрів, таких як яой (やおい), що зображають романтичні та сексуальні стосунки між чоловіками і, зазвичай, орієнтовані на жіночу аудиторію.

Жанр бара-манга (薔薇漫画), що зображує гомоеротичні стосунки між реалістичними, зрілими чоловіками, став однією з важливих складових сучасної японської гомоеротичної літератури. Бара-манга часто включає персонажів з мускулистою статурою, що відрізняє цей жанр від більш популярного яой (やおい), який зосереджується на молодших і більш фемінізованих чоловіках. Сучасна бара-манга звертається до широкого кола читачів, пропонуючи різноманітні сюжети та характери, що відображають реалістичні аспекти життя ЛГБТКІА+ спільноти в Японії [33].

Висновки до розділу 3

Сучасні тенденції в японській еротичній літературі відзначаються значною еволюцією у порівнянні з традиційними формами. Від символічних та витончених зображень еротичних сцен література перейшла до більш реалістичних, відвертих та детальних описів. Змінилися не лише теми, але й цілі цієї літератури – тепер вона не тільки розважає, а й розглядає важливі соціальні питання, такі як гендерна рівність, сексуальне розмаїття та індивідуальні свободи.

Сучасна еротична література також значно розширила свій тематичний спектр, охоплюючи питання гендерної ідентичності, сексуальних меншин і фемінізму. Попри суворі цензурні обмеження, жанр продовжує процвітати, знаходячи нові форми вираження через мангу та інші художні засоби. Манга, як сучасна форма коміксів, відіграє важливу роль у популяризації еротичних тем, зберігаючи при цьому характерні риси японського еротичного мистецтва.

Загалом, сучасна японська еротична література відображає культурну еволюцію суспільства, що приймає сексуальність як невід'ємну частину людського життя. Вона демонструє більшу відкритість і різноманітність, сприяючи розумінню та прийняттю різних аспектів людської сексуальності.

ВИСНОВКИ

Дослідження еволюції еротичного дискурсу в контексті японської літератури висвітлює складні взаємозв'язки між культурними, соціальними та естетичними аспектами цієї теми. Аналіз теоретичних підходів до еротики в літературі, історичного розвитку японської еротичної літератури та сучасних тенденцій дає змогу глибше зрозуміти еволюцію жанру та його вплив на суспільство.

У першому розділі ми дослідили різні теоретичні підходи до вивчення еротичної літератури, включаючи культурно-історичний, філософсько-естетичний та дискурсивний аналіз. Аналіз робіт Жоржа Батая та Річарда Шустермана підкреслив значення естетичних аспектів у зображенні еротичних сцен. Було наголошено на важливості розмежування між еротикою та порнографією для точного розуміння жанру. Також дослідження показало, що еротична література може служити засобом самовираження, дослідження власної сексуальності та підвищення сексуальної обізнаності.

У другому розділі ми зосередилися на історичному розвитку японської еротичної літератури від періоду Хейан до сучасності. У період Едо розквіт шюнпон, еротичних творів, поєднував художні та літературні елементи, що робило їх важливим інструментом для обговорення соціальних питань. Вплив традиційних естетичних принципів, таких як юген та вабі-сабі, додає творам витонченості та символізму, що виходить за межі звичайного зображення сексуальних мотивів. Розвиток жанру в період Мейджі відзначився обмеженнями цензури, що змусило літературу адаптуватися до нових умов модернізації.

Третій розділ був присвячений сучасним тенденціям у японській еротичній літературі. Аналіз сучасних творів показав різноманітність тем, таких як гендерна ідентичність, права сексуальних меншин та індивідуальні свободи. Манга та інші форми популярної культури стали важливими медіумами для еротичного контенту. Використання ономапелі та інших художніх прийомів дозволяє авторам обійти цензурні обмеження та надати бажаний досвід для

читачів. Покращення репрезентації ЛГБТКІА+ сприяє видимості та визнанню різноманітності людських ідентичностей та орієнтацій. Також відзначено, що сучасні автори часто звертаються до тем сексуального примусу та природи кохання, що дозволяє глибше дослідити емоційні та психологічні аспекти сексуальних відносин.

Загалом, дослідження підкреслює значення еротичної літератури як важливого соціального та культурного феномена, що допомагає глибше зрозуміти психологічні та культурні аспекти японського суспільства. Важливо продовжувати дослідження в цій галузі, вдосконалюючи методи аналізу та перекладу, що враховують культурні та інші аспекти. Це дослідження може сприяти розвитку подальших наукових робіт у галузях літературознавства, культурології та перекладознавства, сприяючи кращому розумінню та взаємодії між культурами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Леонова Т. І. Функціонування ономаіопеї в публіцистичних текстах: стилістичний аспект. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія.* – 2013. – Вип. 68. – С. 65-70. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/217141840.pdf>.
2. Маєрчик М. Історіографія досліджень сороміцького фольклору в Європі та Північній Америці (1920–2020). – 2021 *Народознавчі Зошити | Офіційний сайт часопису Народознавчі Зошити.* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://nz.lviv.ua/archiv/2021-6/8.pdf>.
3. Маланій О. Еротика в сучасній літературі. – 2021 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22826/3/Malaniy_Method_Erot_New.pdf.
4. Саковська О. Ю. Тома Аквінський про природу жінки: вчення та сучасні інтерпретації. *Філософські обрії.* – № 40. 2018.
5. Asayama S. . Adolescent sex development and adult sex behavior in Japan. – 2010 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.tandfonline.com/loi/hjsr20>.
6. Berndt J. Manga as literature. – 2015
7. Bertherat C. Ero-guro and macabre eroticism: eros, thanatos and the hybrid body. – 2017 *Waseda University.* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.researchgate.net/publication/341637816>.
8. Blackwell W. A global history of sexuality: the modern era. – 2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://download.e-bookshelf.de/download/0005/0284/24/L-G-0005028424-0002720396.pdf>.
9. Ellis J. W. The floating world of Ukiyo-e prints: images of a Japanese counterculture / *Journal of social and political sciences.*- vol. 2, no. 3. - pp. 701-718. – 2019

10. Enchi F. *Towazugatari ni yosete*/9 col. – 1967 [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://archive.org/stream/uclahistoricaljo05univ/uclahistoricaljo05univ_djvu.txt.
11. Foucault M. *The Repressive Hypothesis* – 1978 [Электронный ресурс] / Michel Foucault // University of Warwick. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://warwick.ac.uk/fac/arts/english/currentstudents/undergraduate/modules/fulllist/special/endsandbeginnings/foucaultrepressiveen278.pdf>
12. Foucault M. *The history of sexuality, volume 1.* – 1978 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://suplaney.wordpress.com/wp-content/uploads/2010/09/foucault-the-history-of-sexuality-volume-1.pdf>.
13. Galbraith P. W. *Lolicon: the reality of ‘virtual child pornography’ in Japan. Image & Narrative.* – 2011. – Vol. 12, No. 1, pp. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.imageandnarrative.be/index.php/imagenarrative/article/view/127>.
14. Grossman E. *The transformation of women’s literature and eroticism in modern Japan.* – 1996 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://core.ac.uk/reader/217141840>.
15. E. *Asian ars erotica and the question of sexual aesthetics.* – 2007 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.researchgate.net/publication/227986503>.
16. Hill J. A. *Japanese erotica.* – 2023 JONATHAN A. HILL, BOOKSELLER, INC. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.jonathanahill.com/images/upload/japanese-erotica.pdf>.
17. Hinson Cegan. *Caron's japan: Tokugawa state and society through a european lens. Eagle Scholar | University of Mary Washington Research.* [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://scholar.umw.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1549&context=student_research (date of access: 18.05.2024).

18. Ijiri C. "The essence of Jakudo" in the love of the samurai: a thousand years of Japanese homosexuality by Tsuneo Watanabe and Jun'ichi Iwata. *London: The Gay Men's Press, 1989, p. 109.* [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://archive.org/details/sexfloatingworld0000scre>.
19. Ishigami A. The reception of shunga in the modern era: from Meiji to the pre-wwii years – 2013 / *Japan review* (pp.37-55).
20. Jones J. Review of "Ryū Murakami's audition". – 2020 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.h-net.org/reviews/showpdf.php?id=55945>.
21. Klafka K. The plot twist as literary fetish in early Edogawa Ranpo. – 2018 *UBC Library Open Collections.* [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://open.library.ubc.ca/pdf/1.0365610>.
22. Lackney L. Ero-Guro-Nansensu: modernity and its discontents in Taishō and early Shōwa Japan. – 2020 *Vanderbilt University.*
23. Laird A. The true nature of the satyricon. 2007.
24. LeFranc G. Lust in language: the reading, writing and translating of erotic literature. *CORE – Aggregating the world's open access research papers.* – 2017 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://core.ac.uk/download/pdf/211519719.pdf>.
25. Lorde A. Uses of the erotic: the erotic as power [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://www.centraeurasia.org/wp-content/uploads/2023/02/audre_lorde_cool-beans.pdf (date of access: 19.04.2024).
26. Martin R. Wabi-sabi is a beauty of things imperfect. – 2007 *Photo Life.*
27. McClain Y. Eroticism and the writings of Enchi Fumiko. – 1980 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.jstor.org/stable/488976> (date of access: 10.05.2024).
28. Montero G. Pornography and eroticism. – 2006 [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://revistas.udea.edu.co/index.php/estudios_de_filosofia/article/download/12747/11487/40249.

29. Murakami R. *Miso soup*. Translated by Ralph F. McCarthy, 1997. 280 p.
30. Odin S. The penumbral shadow: a whiteheadian perspective on the yūgen style of art and literature in Japanese aesthetics. – 1985 *Japanese Journal of Religious Studies*, Vol. 12, No. 1.
31. Pua J. Terrorist assemblages: homonationalism in queer times. – 2007 [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://www.dukeupress.edu/Assets/PubMaterials/978-0-8223-3952-3_601.pdf.
32. Rito K. *History of hentai manga*. FAKKU, 2021. 392 p.
33. Rudorfer L. F. . Homosexuality and bara-manga in Japan – representation of the psychological state of mind of the contemporary LGBT+ plus size men in Japan. – 2023 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.researchgate.net/publication/376634072>.
34. F. L. *MANGA! MANGA! The world of Japanese comics*. Foreword by Osamu Tezuka. *New York: Kodansha International*, 206 pp. – 1983 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://archive.org/details/mangamanga00fred>.
35. Screech T. *Sex and the floating world: erotic images in Japan 1700-1820*. – 1999 *London: Reaktion Books*. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://archive.org/details/sexfloatingworld0000scre>.
36. Sri Kantha S. Tanizaki's 'Kagi' (the key) novel viewed from 21st century medical perspectives. – 2022 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.researchgate.net/publication/363887887>.
37. "The life of an amorous man" by Ihara Saikaku. *Internet Archive*. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://archive.org/details/lifeofamorousman00ihar/page/6/mode/2up> (date of access: 20.06.2024).
38. Voyeurism. *Cambridge Dictionary*. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/voyeurism> (date of access: 14.06.2024).

39. Watanabe T., Jun'Ichi I. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.abebooks.com/9780854491155/Love-Samurai-Thousand-Years-Japanese-0854491155/plp>.
40. Zive G. A brief history of western homosexuality. – 2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://docslib.org/doc/2206930/a-brief-history-of-western-homosexuality>.
41. 下川 耿史. エロティック日本史 古代から昭和まで、ふしだらな 35 話. – 2016 幻冬舎新書.
42. 中沢 けい. 女性文学とエロティシズムの変容 №75. – с. 4-16. – 2007 法政大学国文学会. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://core.ac.uk/reader/223197197>.
43. 井原 西鶴. 好色一代男 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://archive.wul.waseda.ac.jp/kosho/he13/he13_01607/he13_01607_0004/he13_01607_0004.pdf.
44. 岡田 秀子. 私小説における「私情」の考察: 『暗夜行路』を中心に/巻 24. – ページ 1-18. – 1976 法政大学教養部紀要/人文科学編. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/223192353.pdf>.
45. 江戸時代の風俗画. 国際日本文化研究センター. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://lapis.nichibun.ac.jp/enp/Picture/List/37/4/1>.
46. 石上阿希. 「忠臣蔵もの」の艶本. – 2021 *Ritsumeikan University*.
47. 領域 剛 波瀲. ナンセンスの・グロ・エロ: 昭和モダンと文化翻訳. – 2009 九州大学学術情報リポジトリ. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://catalog.lib.kyushu-u.ac.jp/opac_detail_md/?reqCode=frombib&lang=0&amode=MD100000&opkey=B156868987868197&bibid=16394&start=1.
48. 高田 衛. 川柳評万句合. 国文学研究資料館. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kokusho.nijl.ac.jp/biblio/100386928/1?ln=ja>.

